

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-11>

УДК 351.1: 323.21

Ковальчук Вероніка Геннадіївна,

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри економіки та публічного управління
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»,
вулиця В. Манька, 17, м. Харків, 61070, Україна
e-mail: covveron@ukr.net <https://orcid.org/0000-0001-5321-8300>

Руденко Олександр Миколайович,

аспірант кафедри економіки та публічного управління
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»,
вулиця В. Манька, 17, м. Харків, 61070, Україна
e-mail: rudenko.aleks2020@gmail.com <https://orcid.org/0009-0008-4439-1185>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ УЧАСТІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР

Анотація. У статті досліджується державна політика підтримки та розвитку демократії участі на регіональному рівні крізь призму філософського виміру, зокрема через аналіз аксіосфери суспільства. Демократія участі розглядається як процес, що залежить не лише від інституційних механізмів, але й від ціннісних орієнтацій громадян, рівня соціального капіталу та довіри до державних інститутів. Використовуючи міждисциплінарний підхід, автори застосовують аксіологічний аналіз, компаративний метод і якісний контент-аналіз для визначення взаємозв'язку між ціннісними структурами суспільства та ефективністю механізмів демократії участі.

Результати дослідження свідчать, що державна політика має враховувати аксіологічні чинники як основу для побудови ефективних моделей регіонального врядування, що сприяють сталому демократичному розвитку. Виявлено, що успішні практики демократичної участі базуються на високому рівні соціальної довіри, політичної культури та готовності влади до відкритого діалогу з громадянським суспільством. Недостатній рівень цих чинників може знижувати ефективність демократичних процесів навіть за наявності добре розроблених інституційних механізмів.

Як цитувати: Ковальчук В. Г., Руденко О. М. Державна політика підтримки та розвитку демократії участі на регіональному рівні: філософський вимір. *Державне будівництво*. 2024. № 2 (36). С. 146–159. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-11>

In cites: Kovalchuk, V.G., Rudenko, O.M. (2024). Public policy on support and development of participatory democracy at the regional level: philosophical dimension. *State Formation*, no. 2 (36), 146–159. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-11> [in Ukrainian].

© Ковальчук В. Г., Руденко О. М., 2024

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Окреслено перспективи подальших досліджень у напрямі розробки стратегій інтеграції ціннісних аспектів у політику участі, аналізу механізмів формування демократичної культури та порівняльного дослідження ефективності регіональних моделей демократії участі в різних країнах.

Ключові слова: *демократія участі, філософський вимір, аксіосфера, державна політика, легітимність, взаємодія.*

Постановка проблеми. Демократія участі є невід’ємною складовою сучасного державного управління, що забезпечує залученість громадян до прийняття рішень та посилює легітимність публічної влади. На регіональному рівні ця модель управління набуває особливого значення, оскільки саме тут формується найближчий до громадян простір взаємодії з владою. Водночас ефективність демократії участі залежить не лише від інституційних механізмів, а й від глибинних світоглядних орієнтирів, що визначають ціннісні підходи до взаємодії держави та суспільства.

Актуальність дослідження полягає в тому, що сучасні виклики, зокрема політична нестабільність, соціальна поляризація та гібридні загрози, вимагають посиленої уваги до механізмів зміцнення демократичних процесів на всіх рівнях. Особливе значення у цьому контексті має аксіосфера – система суспільних цінностей, яка визначає рівень довіри до влади, мотивацію громадян до участі у прийнятті рішень та загальну демократичну культуру суспільства.

Наукове осмислення державної політики у сфері розвитку демократії участі неможливе без урахування філософського виміру. Саме аксіологічні засади визначають сталість демократичних процесів, їхню відповідність глибинним цінностям суспільства та спроможність адаптуватися до змінних умов. Дослідження аксіосфери дозволяє виявити потенційні точки напруги та механізми гармонізації відносин між державою, громадянським суспільством та локальними спільнотами.

У науці з публічного управління питання філософських засад демократії участі досліджується фрагментарно, що створює теоретичний вакуум. З одного боку, існує значний масив праць щодо інституційних механізмів участі громадян у процесах прийняття рішень. З іншого – недостатньо уваги приділяється аналізу того, як система цінностей впливає на ефективність цих механізмів та формує сталість демократичних процесів.

Отже, дослідження аксіосфери як основи державної політики підтримки демократії участі є необхідним для глибшого розуміння чинників, що визначають успішність демократичних трансформацій. Це дозволить не лише розробити ефективні політичні рішення, а й сприяти формуванню довготривалих засад стійкої демократії на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика демократії участі та її державної підтримки є предметом численних досліджень у сферах політології, філософії, публічного управління та соціології. Значний внесок у розвиток теоретичних основ демократії участі зробили такі вчені, як

Ю. Хабермас [11], Р. Даль [17], Б. Барбер [14], які досліджували механізми громадянської участі, їхній вплив на формування суспільних норм та якостей демократичного врядування. У сучасному науковому дискурсі ця проблематика розглядається крізь призму взаємодії держави і громадянського суспільства (Ф. Фукуяма [9], Е. Остром [18]), з акцентом на роль інституційних факторів у забезпеченні ефективної демократії участі.

Дослідження публічного управління все більше зосереджуються на питаннях інклюзивного врядування та розвитку локальної демократії. У цьому контексті важливими є праці, що аналізують механізми громадської участі в прийнятті рішень на місцевому рівні, а також нормативно-правові та організаційні аспекти державної політики в цій сфері. Окремі науковці розглядають питання цифрової демократії (Дж. С. Коулман [16]) та використання технологій для підвищення рівня громадянської активності.

У контексті аксіологічного підходу особливе значення мають дослідження суспільних цінностей і їхнього впливу на демократичні процеси. Концепції соціального капіталу (Р. Патнем [8], П. Бурдьє [15]), довіри до інституцій (Ф. Фукуяма [10]) та політичної культури (Г. Алмонд, С. Верба [13]) є важливими для розуміння аксіосфери як чинника, що визначає сталість демократії участі.

Попри значну увагу до демократії участі в сучасних наукових дослідженнях, залишається низка невирішених питань, що потребують подальшого аналізу. По-перше, недостатньо вивчено, як саме аксіосфера – система суспільних цінностей – впливає на сталість демократичних процесів на регіональному рівні. Хоча є дослідження про довіру до державних інституцій, немає комплексного аналізу, як цінності громадян визначають ефективність публічної участі.

По-друге, актуальним залишається питання узгодження державної політики підтримки демократії участі з ціннісними пріоритетами громадянського суспільства. Державні програми та ініціативи часто реалізуються без урахування глибинних суспільних орієнтирів, що призводить до їхньої формалізації або опору з боку громад.

По-третє, недостатньо досліджено вплив гібридних загроз на ціннісні орієнтації громадян та на функціонування демократії участі. Інформаційні маніпуляції, дезінформація та політична поляризація можуть руйнувати механізми громадянської взаємодії та довіри до демократичних інституцій.

Таким чином, ця стаття спрямована на розгляд взаємозв'язку між аксіосферою та державними механізмами підтримки демократії участі на регіональному рівні. Дослідження дозволить не лише глибше зрозуміти ціннісні основи демократії, а й сприятиме розробці ефективних політик, що враховують аксіологічні аспекти суспільного розвитку.

Метою статті є вивчення державної політики підтримки та розвитку демократії участі на регіональному рівні крізь призму аксіосфери, тобто системи суспільних цінностей, що впливають на ефективність громадської

участі. Дослідження спрямоване на виявлення взаємозв'язку між ціннісними орієнтаціями суспільства та ефективністю механізмів демократії участі, а також на визначення шляхів оптимізації державної політики з урахуванням філософських засад демократичного врядування.

Застосована методологія і методи. Методологія дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує політико-філософський аналіз, аксіологічний метод, інструменти публічного управління та концептуальний аналіз для дослідження аксіосфери демократії участі.

Виклад основного матеріалу. Демократія участі, або партисипаторна демократія, розглядається як модель демократичного врядування, в якій громадяни не просто вибирають своїх представників, але активно залучаються до процесів ухвалення рішень, що стосуються їхньої спільноти. Такий підхід до демократії орієнтований на більш рівноправну, справедливу і відповідальну систему управління, що базується на активному громадянському залученні. У цьому контексті аксіосфера виступає як система ціннісних орієнтацій, що формує мотивацію участі та визначає межі й напрямки демократичних практик.

На нашу думку, у філософському вимірі питання про співвідношення демократії участі та аксіосфери вимагає осмислення етичних і моральних основ, які є базою для активного залучення громадян у політичне життя.

Це пояснюється тим, що демократія участі ґрунтується на кількох етичних засадах, які визначають її особливу структуру і принципи функціонування. Ключовим компонентом демократії участі є визнання цінності кожної окремої особи як суб'єкта політичного процесу. Це означає, що кожен громадянин не тільки має формальне право голосу, але й володіє моральним правом активно впливати на процеси ухвалення рішень, що стосуються суспільного блага. Така модель врядування пропонує відхід від традиційної ліберальної демократії, яка переважно обмежується вибором представників, до більш інтегрованого підходу, що передбачає безпосередню участь громадян у різних етапах політичного процесу.

Етичні передумови демократії участі розкриваються через три ключові принципи: автономію, рівність та солідарність. Ці принципи є основними філософськими положеннями, що формують інтелектуальне підґрунтя демократії участі.

Зупинимось на характеристиці кожного з цих принципів.

Автономія є основним етичним принципом, який визначає суб'єктність індивіда у партисипаторній демократії. У класичній філософській традиції автономія розуміється як здатність особи діяти відповідно до власних переконань і цінностей, без зовнішнього примусу. Цю ідею чітко сформулював Іммануїл Кант у своїй моральній філософії. Кант розглядав автономію як основу морального законодавства, наголошуючи, що людина повинна діяти відповідно до принципів, які вона визнає загальними для всіх раціональних істот [6].

У контексті демократії участі, автономія означає, що кожен громадянин має право брати активну участь у формуванні політичної волі. Це передбачає не

лише можливість висловлювати свою думку, але й участь у реальних процесах ухвалення рішень. Громадяни є не просто об'єктами політичного управління, а суб'єктами, які мають моральне право впливати на колективні рішення, що стосуються їхнього життя. Отже, демократія участі будується на переконанні, що кожен індивід здатен вільно формулювати і виражати свої цінності та інтереси, що робить політичний процес більш інклюзивним та етично обґрунтованим.

Другим етичним принципом демократії участі є рівність. У класичних моделях ліберальної демократії рівність переважно зводиться до рівності формальних прав - кожен громадянин має один голос, і всі голоси мають однакову вагу. Однак демократія участі розширює це розуміння рівності, підкреслюючи необхідність рівного доступу до інформації, до можливостей брати участь у дискусіях та до впливу на процеси ухвалення рішень.

Це підходить до концепції «рівності в можливостях», яка є важливою складовою демократичної справедливості. Такі філософи, як Джон Ролз, розробляли концепцію справедливості, що виходить за межі формальної рівності та враховує різні суспільні умови, які можуть заважати індивіду брати участь на рівних умовах [19]. Участь у політичних процесах не повинна обмежуватися тими, хто має економічні ресурси чи соціальний вплив, а має бути доступною для всіх, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу.

Демократія участі передбачає, що рівність не обмежується лише можливістю голосувати або висловлювати свою думку. Важливою є також рівність у здатності впливати на ухвалення рішень. Наприклад, одне з ключових завдань партисипаторних структур полягає в тому, щоб створювати інституції, які забезпечують включення всіх голосів у процес обговорення та прийняття рішень. Відсутність такої рівності уможливорює маніпуляцію громадською думкою та знижує демократичну легітимність ухвалених рішень.

Третім важливим етичним принципом демократії участі є солідарність. Солідарність у цьому контексті можна розуміти як відчуття спільної відповідальності за долю суспільства та взаємної підтримки між громадянами. Філософи комунітаристського спрямування, такі як Майкл Сендл, підкреслюють, що демократія потребує не тільки автономних індивідів, але й громадян, які розглядають себе частиною спільноти з відповідними обов'язками перед нею [21].

Участь у демократичному процесі вимагає від громадян готовності співпрацювати для досягнення спільних цілей. Цей принцип втілюється в різних формах партисипаторної демократії, зокрема в моделях прямих ініціатив або місцевих рад, де громадяни працюють разом для вирішення питань, що стосуються їхньої спільноти. Солідарність сприяє формуванню більш тісних зв'язків між учасниками процесу, що дозволяє уникати фрагментації суспільства та забезпечує стійкість демократичних інституцій.

Солідарність також підкреслює важливість емоційної та моральної взаємодії між громадянами. Як зазначає Чарльз Тейлор, сучасні демократичні

суспільства потребують моральних засад, що виходять за рамки суто раціонального підходу до політичної участі [23]. Солідарність, заснована на спільних цінностях, допомагає громадянам об'єднуватися, навіть коли їхні інтереси можуть не завжди збігатися. Така солідарність створює умови для більш стійкого суспільного договору, який підтримує демократичну систему.

Отже, доходимо висновків про те, що автономія, рівність та солідарність – це три основні етичні засади, які визначають демократичну участь як морально виправдану і дієву політичну модель. Участь громадян у політичних процесах вимагає не лише формальної рівності чи доступу до інформації, але й ґрунтується на здатності індивідів до раціональної дії (автономії), рівному впливу на колективні рішення (рівність) та готовності співпрацювати на благо спільноти (солідарність). Вони разом створюють основи для формування партисипаторної демократії, яка прагне до глибшого залучення громадян у процеси управління, ніж це можливо в традиційній представницькій демократії.

Тепер окремо зупинимось на характеристиці аксіосфери як ціннісного підґрунтя демократії.

Аксіосфера охоплює ціннісні основи суспільного життя, впливаючи на всі сфери людської діяльності, включаючи етику, політику та соціальні структури. Вона допомагає філософам аналізувати і осмислювати основні цінності, які керують людською поведінкою та суспільними відносинами. Аксіосфера це система ціннісних орієнтацій, які пронизують суспільне життя і впливають на його соціальні та політичні структури [22].

Цінності, що входять до аксіосфери, відіграють подвійну роль. Вони не тільки формують основи індивідуальної поведінки, але й впливають на структурні політичні процеси. Аксіосфера визначає рамки суспільного дискурсу, орієнтує політичні рішення та взаємодії між громадянами, формуючи тим самим основу для політичної культури і системи соціальних відносин.

Ми погоджуємось з Т. Костюк про те, що «одним із найбільш суттєвих аспектів аксіосфери є її роль як простору культурної взаємодії, де формуються і підтримуються загальні моральні стандарти. У межах цього простору суспільство визначає, які цінності є важливими для його сталого розвитку. У цьому сенсі аксіосфера не є статичним утворенням: вона постійно еволюціонує під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, таких як культурні зрушення, глобалізація або технологічні зміни» [3].

Звісно, що у суспільствах з високим рівнем демократичної культури аксіосфера базується на таких цінностях, як повага до індивідуальних свобод, толерантність, рівність можливостей і соціальна справедливість. Ці цінності є критично важливими для підтримки демократії участі, оскільки вони формують моральну основу для участі громадян у політичному процесі. Громадяни, які діють у такому культурному середовищі, не тільки мають право брати участь у політичному житті, але й відчують моральний обов'язок робити це.

Як зазначає французький філософ П. Рікер, аксіосфера створює умови для моральної ідентичності індивіда, яка включає етичні зобов'язання перед

іншими членами суспільства. Ці зобов'язання стимулюють активну участь у справах громади, оскільки відчуття спільної мети і спільного блага стає важливою складовою особистої ідентичності [20]. Отже, аксіосфера як морально-культурний простір формує основи для партисипаторної демократії, де громадяни не тільки мають права, але й активно взаємодіють одне з одним для досягнення спільних цілей.

А отже, політична легітимність у демократичному суспільстві значною мірою залежить від аксіосфери. Легітимність політичних інституцій визначається тим, наскільки вони відповідають цінностям, що домінують у суспільстві. Якщо політичні рішення або процеси суперечать основним моральним і культурним цінностям громадян, вони сприймаються як нелегітимні, що може призвести до кризи довіри до влади та інституцій. Таким чином, аксіосфера забезпечує моральну легітимність демократичного управління, що є важливою передумовою для стабільної демократії участі [7].

Цінності, такі як прозорість, підзвітність і справедливість, є критично важливими для політичної легітимності в межах демократії участі. Без прозорості неможлива справжня участь, оскільки громадяни не матимуть доступу до необхідної інформації для прийняття рішень. Підзвітність забезпечує відповідальність влади перед громадянами, а справедливість гарантує, що інтереси всіх членів суспільства будуть враховані в процесі ухвалення рішень.

З цієї точки зору аксіосфера виконує функцію своєрідного «ціннісного арбітра», який визначає моральні межі політичних процесів. Якщо аксіосфера підтримує цінності, які сприяють активній участі громадян у політичному житті, демократія стає більш стійкою і гнучкою. Проте, якщо домінуючі цінності аксіосфери суперечать демократичним принципам, це може призвести до виникнення авторитарних тенденцій або до зниження участі громадян у політичному процесі.

Ще одним викликом для сучасної аксіосфери є проблема культурної фрагментації, що виникає в умовах глобалізації та швидких соціальних змін. У сучасних суспільствах дедалі частіше зростає різноманітність ціннісних орієнтацій, що може ускладнювати консолідацію аксіосфери навколо спільних етичних стандартів. Наприклад, у багатьох сучасних демократичних суспільствах відбувається посилення поляризації та зростання ідеологічних розбіжностей між різними групами населення, що ускладнює пошук спільних цінностей [7].

А отже, культурна фрагментація може негативно вплинути на демократію участі, оскільки вона ускладнює формування спільного бачення суспільного блага. Звичайно, що якщо різні групи суспільства дотримуються різних і несумісних цінностей, це може спричинити конфлікти і перешкоджати досягненню консенсусу в політичному житті. Як зазначає Ю. Хабермас, для того щоб «демократія функціонувала в умовах культурного плюралізму, необхідно створювати механізми комунікативної раціональності, які дозволяють різним групам вести діалог на основі взаємної поваги та визнання» [11].

Тобто, у таких умовах аксіосфера повинна забезпечувати можливість для інклюзивного діалогу та взаємодії між різними групами. Для цього необхідно створювати простори комунікації, де різні ціннісні системи можуть бути інтегровані в єдиний суспільний дискурс, зберігаючи при цьому різноманітність думок. Це особливо важливо в умовах сучасних демократій, де культурна різноманітність є не лише фактом, але й викликом для соціальної інтеграції.

Аксіосфера включає кілька основних складових: етичні, культурні, соціальні та політичні цінності, що формують систему суспільних орієнтирів і норм. Однією з ключових її частин є моральна складова, яка включає емоційні категорії, такі як співчуття, справедливість і відповідальність. Вона визначає, як люди повинні взаємодіяти між собою та з суспільством, впливаючи на формування моральних рішень та етичних моделей поведінки. Моральні цінності в аксіосфері регулюють людські емоційні реакції на події та дії інших людей, забезпечуючи зв'язок між індивідуальними переконаннями та колективними нормами [7].

Індивідуальний рівень розвитку людини є визначальною категорією її здатності брати участь у політичних процесах, формувати власну позицію та усвідомлювати відповідальність за свої дії. Аксіосфера безпосередньо регулює цю взаємодію, впливаючи на формування ціннісних орієнтирів, які допомагають людині зрозуміти свої права та обов'язки в рамках демократії участі. Вона визначає проблематику, пов'язану з рівністю, справедливістю та включенням всіх соціальних груп у процес прийняття рішень. Таким чином, аксіосфера сприяє досягненню колективних цілей та реалізації індивідуальних прав через гармонізацію особистих і суспільних інтересів.

Ж. Денисюк, досліджуючи етнокультурні цінності в умовах соціокультурних трансформацій та змін, наголошує на тому, що «за останні роки аксіосфера суспільства зазнала певних метаморфоз, пов'язаних з помітним зростанням важливості патріотизму, демократизму» [2, с. 19].

Очевидним є необхідність зупинитися на взаємодії аксіосфери та демократії участі. Взаємодія аксіосфери та демократії участі є надзвичайно складним і водночас взаємозалежним процесом. Аксіосфера, як ціннісне поле суспільства, впливає на всі аспекти політичного життя, включаючи демократичні практики. У свою чергу, демократія участі є тією формою політичної системи, яка забезпечує громадянам можливість не тільки бути частиною цього ціннісного поля, але й безпосередньо впливати на його розвиток через активну участь у прийнятті рішень. Успішна демократія участі базується на певному наборі моральних цінностей, які сприяють створенню середовища для рівноправної та активної політичної участі громадян. Серед цих цінностей основними є солідарність, справедливість, рівність, повага до прав людини, відповідальність і відкритість. Всі ці цінності складають частину аксіосфери, яка надає їм морального значення та підтримує їх реалізацію в суспільно-політичній практиці.

Наприклад, рівність є одним з основних принципів демократії участі, оскільки вона забезпечує всім громадянам рівний доступ до політичного процесу. Без глибокого вкорінення цінності рівності в аксіосфері, демократичний процес може втратити свій інклюзивний характер і стати привілеєм для обмеженого кола осіб або груп. Те ж саме стосується і солідарності: вона формує почуття взаємної підтримки і співучасті в досягненні спільних цілей, що є основою для співпраці та узгодженого прийняття рішень.

Аксіосфера також впливає на те, як суспільство ставиться до проблем справедливості. Політичні системи, які вважають справедливість основною цінністю, спрямовані на забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, що є важливим елементом демократії участі. Це дозволяє уникати концентрації влади та сприяє її децентралізації, даючи можливість різним верствам суспільства брати участь у прийнятті політичних рішень.

Одним із ключових аспектів взаємодії аксіосфери та демократії участі є роль аксіосфери як простору для діалогу. Демократія участі передбачає постійний обмін ідеями між різними групами громадян, політичними акторами та інституціями. Аксіосфера в цьому контексті виступає не просто як набір моральних цінностей, а як простір, де ці цінності обговорюються, переосмислюються і актуалізуються.

Цей діалогічний процес забезпечує динамічний розвиток демократії участі, оскільки він дозволяє суспільству адаптувати свої моральні принципи до нових викликів. Наприклад, коли в суспільстві з'являються нові соціальні рухи, які ставлять під сумнів усталені моральні норми або вимагають їхньої модифікації, аксіосфера стає місцем, де ці вимоги можуть бути почуті та обговорені. Це сприяє розвитку нових форм політичної участі і розширює можливості для демократичної залученості.

Як зазначає Юрген Хабермас, демократичний процес повинен бути заснований на «комунікативній раціональності», що означає, що різні точки зору і цінності повинні бути відкрито обговорені, щоб досягти консенсусу [11].

У цьому контексті аксіосфера відіграє роль своєрідного «морального середовища», в якому розвивається демократичний діалог. Демократія участі, побудована на принципах діалогу та взаємоповаги, не може існувати без стійкої аксіосфери, яка підтримує відкритість і готовність до співпраці.

Слід зазначити, що взаємодія між аксіосферою і демократією участі є двостороннім процесом. Не лише аксіосфера впливає на політичну систему, але й сама демократія участі формує ціннісні орієнтації суспільства. У процесі активної політичної участі громадяни не лише сприймають існуючі цінності, але й активно їх переосмислюють, модифікують і виробляють нові етичні норми.

Цей процес має кілька рівнів. По-перше, громадяни, беручи участь у політичному житті, впливають на суспільний дискурс, зокрема на те, які теми та проблеми є важливими для суспільства. Наприклад, соціальні рухи за права людини, рівноправність або екологічну відповідальність можуть вплинути на переосмислення цінностей, які складають основу аксіосфери. По-друге, демокра-

тичний процес, який забезпечує можливість для відкритих дискусій, сприяє розвитку нових форм політичної культури, що, в свою чергу, впливає на аксіосферу.

Також слід зазначити, що зворотний вплив демократії участі на аксіосферу можна простежити через механізми правового регулювання. У демократичних системах участі громадян у прийнятті рішень часто веде до створення нових нормативних актів, законів і політик, які відображають нові ціннісні орієнтації. Таким чином, політична практика впливає на формування морального поля аксіосфери, а нові закони або політики закріплюють ці зміни в офіційних документах і регулюють подальшу еволюцію цінностей.

Взаємодія між аксіосферою і демократією участі не завжди є гладкою і безпроблемною. Одним з головних викликів є те, що в суспільствах з високим рівнем культурної та соціальної різноманітності може бути складно досягти консенсусу щодо спільних цінностей. Це особливо важливо в контексті глобалізації, яка сприяє посиленню впливу різних культурних норм і цінностей на внутрішні політичні процеси.

Інший виклик полягає в тому, що сучасні цифрові технології, як вже зазначалося, можуть підривати моральні основи аксіосфери, поширюючи дезінформацію та створюючи «інформаційні бульбашки», які заважають суспільному діалогу. Це може призвести до фрагментації ціннісного поля, коли різні групи громадян мають несумісні моральні орієнтири, що ускладнює демократичний процес.

Однак, попри ці виклики, взаємодія між аксіосферою і демократією участі створює значні можливості для розвитку сучасних демократичних систем. Зокрема, посилення політичної активності громадян, інклюзивний характер демократичних процесів та відкритість суспільного діалогу сприяють формуванню більш стійкої аксіосфери, яка підтримує розвиток партисипаторної демократії.

Взаємодія аксіосфери та демократії участі є основою для формування стійкої і активної демократичної системи. Аксіосфера надає ціннісний фундамент для політичної участі громадян, сприяє розвитку інклюзивного суспільного діалогу та забезпечує моральну легітимність політичного процесу. У свою чергу, демократія участі впливає на аксіосферу, дозволяючи громадянам не тільки сприймати, але й активно формувати ціннісні орієнтації суспільства.

Отже, на нашу думку, ця взаємодія відкриває нові можливості для зміцнення демократичних інституцій та культурної єдності, особливо в умовах сучасних глобальних викликів, таких як культурна фрагментація, вплив технологій і необхідність адаптації до нових політичних реалій.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень. Дослідження засвідчило, що ефективність державної політики підтримки та розвитку демократії участі на регіональному рівні значною мірою визначається аксіосферою суспільства. Ціннісні орієнтації громадян, рівень довіри до інституцій влади та усталені моделі громадської взаємодії впливають на успішність реалізації механізмів демократії участі. Аналіз філософських засад цієї політики дозволив виявити, що сталий демократичний розвиток регіонів можливий лише за умови поєднання нормативно-правових механізмів із культурно-ціннісними чинниками, що формують відповідальну громадянську позицію.

Подальші наукові розвідки мають бути зосереджені на емпіричному аналізі впливу ціннісних факторів на рівень громадської активності та ефективність державної політики у цій сфері. Також актуальним є дослідження інституційних механізмів інтеграції аксіологічних аспектів у процеси формування й реалізації політики участі, зокрема через розробку стратегій демократичного розвитку регіонів. Окрему увагу варто приділити порівняльному аналізу успішних моделей демократії участі в різних країнах та розробці рекомендацій щодо їх адаптації до національного контексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варич О. Г. Цінність держави: сучасні виклики та вектори розвитку. Права людини в сучасних умовах розбудови громадянського суспільства в Україні: До тижня права і дня Загальної декларації прав людини: зб. наук. праць за матер. круглого столу, Київ, 11 грудня 2020 р. Редкол. : І. А. Грицяк, С. В. Бобровник, С. О. Мосьондз, А. Ю. Нашинець-Наумова, Т. О. Дідич, А. П. Чернега. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. С. 68–71. URL: https://fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/1_kpp/Materialy_naukovykh_zakhodiv/Zbirnyk_tez_Kruhlyi_stil_12_11_2020.pdf#page=68
2. Денисюк Ж. Цінності етнокультури в умовах соціокультурних трансформацій. *Культура і сучасність*. 2017. 2. С. 15–20. URL: <https://www.cceol.com/search/journal-detail?id=1893>
3. Костюк Т. Аксіосфера духовної ідентифікації особистості. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Культурологія*. 2014. Вип. 14 (1). С. 13–25. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2014_14\(1\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2014_14(1)_4)
4. Кузнецов А., Свящук А. Аксіосфера маргінальних періодів. Науково-практичний семінар «Філософія в аксіосфері глобалізуючого соціуму». URL: <https://dspace.library.khai.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/3324/Kuznetsov.pdf?sequence=1>
5. Мартиненко О. П. Генеза поняття "аксіосфера" у новітній філософії. *Abstracts of XVIII International Scientific and Practical Conference. Lisbon, Portugal*. Р. 223–225. URL: <https://eu-conf.com/en/events/actual-scientific-ideas-of-the-development-of-the-latest-technologies/>
6. Панченко О. О. Кантівські погляди на право та мораль як складові верховенства права. *Аналітично-порівняльне законодавство*. 2023. № 2. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/282710/276905>
7. Руденко О. М., Проценко О. П. Аксіосфера як підґрунтя демократії участі. *Філософія в сучасному світі : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 22–24 листопада 2024 р. // Ред. кол. О. О. Дольська, Я. В. Тараров, А. В. Кіпенський, [та ін.]. Харків, 2024. С. 175–179. укр. та англ. мовами*. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/a7ad0904-a529-431d-94c8-86332aeab41e/content#page=175>
8. Патнем Р. Гра в кеглі наодинці: занепад соціального капіталу Америки. URL: <https://www.ji.lviv.ua/n21texts/putnem.htm>
9. Фукуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції. пер. Р. Корнута. Київ : Наш Формат, 2018. 576 с.
10. Фукуяма Ф. Соціальний капітал. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. 2008. № 53. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n53texts/fukuyama.htm.pdf>
11. Хабермас, Юрген. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Habermas.html>
12. Чернова В. В., Поплавська А. П. Аксіосфера українського суспільства: історичні чинники формування. *Психологічна допомога: від кризи до ресурсу. Матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного форуму (19–25 квітня 2021 року, м. Суми) / за заг. ред. А. В. Вознюк, О. Ю. Василега. Суми : НВВ КЗ СОППО. 2021. С. 190–193*. URL: http://soippo.edu.ua/images/Конференції_Проекти_Гранти/Конференції/2021/Матеріали%20IV%20Всеукраїнського%20науково-практичного%20форуму%20Психологічна%20допомога%20від%20кризи%20до%20ресурсу%201925.05.2021.pdf#page=191

13. Almond G. A. The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. G. Almond, S. Verba. Princeton : Princeton University Press, 1963. 375 p.
14. Battistoni, Richard & Brown, Mark & Dedrick, John & Disch, Lisa & Kirkpatrick, Jennet & Mansbridge, Jane. (2018). Benjamin Barber and the Practice of Political Theory. Contemporary Political Theory. 17. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41296-018-0226-3>
15. Bourdieu P. THE FORMS OF CAPITAL. Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. 1986. P. 241–258.
16. Coleman, James S. Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology. Supplement*. 94. 1988. P. 95–120.
17. Dahl, Robert A. (1998). On Democracy. Yale University Press. 288 p. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctv18zhcs4> (дата звернення: 12.01.2025 р.).
18. Ostrom, Elinor Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action. Cambridge University Press. 1990. 280 p.
19. RAWLS, John. A Theory of Justice: Original Edition. *Harvard University Press*, 1971. JSTOR. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9z6v>
20. Ricoeur, Paul (1992). Oneself as Another. University of Chicago Press. URL: [https://www.google.com.ua/books/edition/Oneself_as_Another/u1uNDWoXFG8C?hl=ru&gbpv=1&dq=Ricoeur,+Paul+\(1992\).+Oneself+as+Another.+University+of+Chicago+Press.&printsec=frontcover](https://www.google.com.ua/books/edition/Oneself_as_Another/u1uNDWoXFG8C?hl=ru&gbpv=1&dq=Ricoeur,+Paul+(1992).+Oneself+as+Another.+University+of+Chicago+Press.&printsec=frontcover)
21. SAGOFF, Mark. Review of *The Limits of Justice*, by Michael J. Sandel. *The Yale Law Journal* 92, no. 6 (1983): 1065–81. DOI: <https://doi.org/10.2307/796284>
22. STOLOVICH, Leonid. On the Concept of “Axiosphere”. URL: <https://www.bu.edu/wcp/Papers/Valu/ValuStol.htm>
23. TAYLOR, Charles (2014). 59. Sources of the Self: The Making of the Modern Identity. In Bernard Williams (ed.), *Essays and Reviews: 1959-2002*. Princeton: Princeton University Press. P. 301–311. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9781400848393-060/html>

Стаття надійшла до редакції 19.03.2024 р.

Стаття рекомендована до друку 29.04.2024 р.

Kovalchuk V. G.,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,
Head of Economics and Public Administration Department,
National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»,
17 V.Manka street, Kharkiv, 61070, Ukraine
e-mail: covveron@ukr.net <https://orcid.org/0000-0001-5321-8300>

Rudenko O. M.,

Postgraduate Student of Economics and Public Administration Department,
National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»,
17 V.Manka street, Kharkiv, 61070, Ukraine
e-mail: rudenko.aleks2020@gmail.com <https://orcid.org/0009-0008-4439-1185>

PUBLIC POLICY ON SUPPORT AND DEVELOPMENT OF PARTICIPATORY DEMOCRACY AT THE REGIONAL LEVEL: PHILOSOPHICAL DIMENSION

Abstract. The article examines the public policy of supporting and developing participatory democracy at the regional level through the prism of the philosophical dimension, in particular, through the analysis of the axiosphere of society. Participatory democracy is viewed as a process that depends not only on institutional mechanisms but also on citizens' value orientations, the level of social capital, and trust in state institutions. Using an interdisciplinary approach, the authors apply axiological analysis, comparative method and qualitative content analysis to determine the

relationship between the value structures of society and the effectiveness of participatory democracy mechanisms.

The results of the study show that public policy should take into account axiological factors as a basis for building effective models of regional governance that promote sustainable democratic development. It has been found that successful practices of democratic participation are based on a high level of social trust, political culture and the authorities' readiness to engage in an open dialogue with civil society. The insufficient level of these factors can reduce the effectiveness of democratic processes even in the presence of well-developed institutional mechanisms.

The author outlines prospects for further research in the area of developing strategies for integrating value aspects into participatory politics, analyzing the mechanisms of democratic culture formation, and comparative research on the effectiveness of regional models of participatory democracy in different countries.

Keywords: *participatory democracy, philosophical dimension, axiosphere, public policy, legitimacy, interaction.*

REFERENCES

1. Varych, O.G. The value of the state: modern challenges and vectors of development. Human rights in the modern conditions of civil society development in Ukraine: To the week of law and the day of the Universal Declaration of Human Rights: a collection of scientific papers on the material of the round table, Kyiv, December 11, 2020. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University, 2021. P. 68–71. URL: https://fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/1_kpp/Materialy_naukovykh_zakhodiv/Zbirnyk_tez_Kruhlyi_stil_12_11_2020.pdf#page=68 [in Ukrainian].
2. Denysiuk, Zh. (2017). Values of ethnic culture in the context of socio-cultural transformations. *Culture and Modernity*, (2), 15–20. URL: <https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=1893> [in Ukrainian].
3. Kostjuk, T. (2014). The axiosphere of spiritual identification of the individual. *Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Series: Culturology*, issue 14(1), 13–25. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2014_14\(1\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2014_14(1)_4) [in Ukrainian].
4. Kuznetsov, A., Svyashchuk, A. Axiosphere of marginal periods. Scientific and Practical Seminar “Philosophy in the Axiosphere of the Globalizing Society”. URL: <https://dspace.library.khai.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/3324/Kuznetsov.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
5. Martynenko, O.P. Genesis of the concept of “axiosphere” in modern philosophy. *Abstracts of XVIII International Scientific and Practical Conference*. Lisbon, Portugal. P. 223–225. URL: <https://eu-conf.com/en/events/actual-scientific-ideas-of-the-development-of-the-latest-technologies/> [in Ukrainian].
6. Panchenko, O.O. (2023). Kantian Views on Law and Morality as Components of the Rule of Law. *Analytical and comparative legislation*, no. 2. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/282710/276905> [in Ukrainian].
7. Rudenko, O.M., Protsenko, O.P. (2024). Axiosphere as the basis of participatory democracy. Philosophy in the modern world: Proceedings of the V International Scientific and Practical Conference, November 22–24, 2024 // Edited by O.O. Dolska, Y.V. Tararoiev, A.V. Kipensky, [and others]. Kharkiv, P. 175–179. in Ukrainian and English. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/a7ad0904-a529-431d-94c8-86332aeab41e/content#page=175> [in Ukrainian].
8. Putnam, R. Playing skittles alone: the decline of America's social capital. URL: <https://www.ji.lviv.ua/n21texts/putnem.htm> [in Ukrainian].
9. Fukuyama, F. (2018). The Origins of Political Order. From Ancient Times to the French Revolution. Kyiv: Nash Format. [in Ukrainian].

10. Fukuyama, F. (2008). Social Capital. *Independent cultural journal "E"*, no. 53. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n53texts/fukuyama.htm.pdf> [in Ukrainian].
11. Habermas, Jürgen. Communicative action and discussion - Two Forms of Everyday Communication. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Habermas.html> [in Ukrainian].
12. Chernova, V.V., Poplavska A.P. (2021). Axiosphere of Ukrainian society: historical factors of formation. Psychological assistance: from crisis to resource. Proceedings of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical Forum (April 19-25, 2021, Sumy) / edited by A. Vozniuk, O. Vasileg. Sumy: NWO KZ SOIPPO. P. 190–193. URL: http://soippo.edu.ua/images/Конференції_Проекти_Гранти/Конференції/2021/Матеріали%20IV%20Всеукраїнського%20науково-практичного%20форуму%20Психологічна%20допомога%20від%20кризи%20до%20ресурсу%201925.05.2021.pdf#page=191 [in Ukrainian].
13. Almond, G.A. (1963). The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. G. Almond, S. Verba. Princeton: Princeton University Press.
14. Battistoni, Richard & Brown, Mark & Dedrick, John & Disch, Lisa & Kirkpatrick, Jennet & Mansbridge, Jane. (2018). Benjamin Barber and the Practice of Political Theory. *Contemporary Political Theory*. 17. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41296-018-0226-3>
15. Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. P. 241–258.
16. Coleman, James S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology. Supplement*, 94, 95–120.
17. Dahl, Robert A. (1998). On Democracy. Yale University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv18zhcs4>
18. Ostrom, Elinor Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action. (1990). Cambridge University Press.
19. RAWLS, John. (1971). A Theory of Justice: Original Edition. *Harvard University Press, JSTOR*. URL: <https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9z6v>
20. Ricoeur, Paul (1992). Oneself as Another. University of Chicago Press. URL: [https://www.google.com.ua/books/edition/Oneself_as_Another/u1uNDWoXFG8C?hl=ru&gbpv=1&dq=Ricoeur,+Paul+\(1992\).+Oneself+as+Another.+University+of+Chicago+Press.&printsec=frontcover](https://www.google.com.ua/books/edition/Oneself_as_Another/u1uNDWoXFG8C?hl=ru&gbpv=1&dq=Ricoeur,+Paul+(1992).+Oneself+as+Another.+University+of+Chicago+Press.&printsec=frontcover)
21. SAGOFF, Mark. (1983). Review of *The Limits of Justice*, by Michael J. Sandel. *The Yale Law Journal*, 92, no. 6, 1065–81. URL: <https://doi.org/10.2307/796284>
22. STOLOVICH, Leonid. On the Concept of “Axiosphere”. URL: <https://www.bu.edu/wcp/Papers/Valu/ValuStol.htm>
23. TAYLOR, Charles. (2014). 59. Sources of the Self: The Making of the Modern Identity. In Bernard Williams (ed.), *Essays and Reviews: 1959-2002*. Princeton: Princeton University Press. P. 301–311. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9781400848393-060/html>

The article was received by the editors 19.03.2024.

The article is recommended for printing 29.04.2024.